

30 | 2018

SVĚT
botanicus

CENTRUM ŘEMESEL

HORTUS
The World of **botanicus**
is The World of Plants
& APOTHECUS

Navštivte Centrum řemesel a bylinné zahrady od 28. dubna do 30. září 2018 od úterý do neděle.
V pondělí máme zavřeno.

Otevírací doba:

Út–Pá 9–16 hodin, So, Ne 9–17 hodin

Pondělí – zavřeno.

V červenci a srpnu je otevírací doba prodloužena od 9 do 17 hodin.

Rádi vás jednotlivými řemeslnými dílnami v našem centru provedeme. Poté si můžete prohlédnout bylinné zahrady a v klidu si v nich odpočinout.

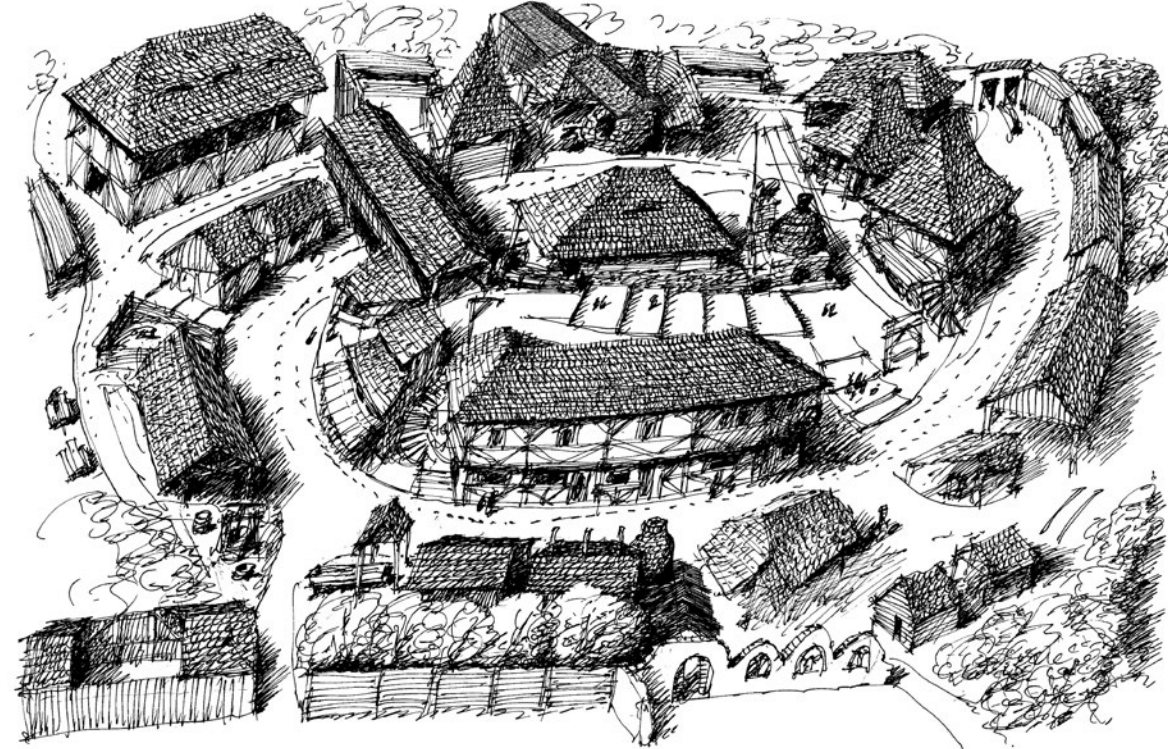
Ceny vstupného

Dospělá osoba	99 Kč
Děti do 15 let, studenti, důchodci	60 Kč
Mateřské školy	30 Kč
Rodinné vstupné (2 dospělí + 2 děti)	280 Kč
ZTP, ZTP/P a děti do 3 let mají vstup zdarma.	

Během sobotních představení můžete shlédnout vystoupení divadelní, kejklířská i hudební. O víkendech se navíc k běžně otevřeným dílnám dráteníka, k výrobě mýdel, svíček či papíru otevrou dílny řezbáře či kováře. Všechna řemesla si můžete vyzkoušet a zároveň se také dozvědět více o jejich historii. V hodovní síni si pochutnáte na pokrmech připravených z produkce našich ekologických zahrad.

V našem areálu se platí groši, které si směníte v pokladně.

Směnný kurz 1 groš = 10 Kč

Botanicus Ostrá

Ostrá 8, 289 22 Lysá nad Labem

+ 420 325 551 235

Pokladna

+420 325 553 561

botanicus@botanicus.cz

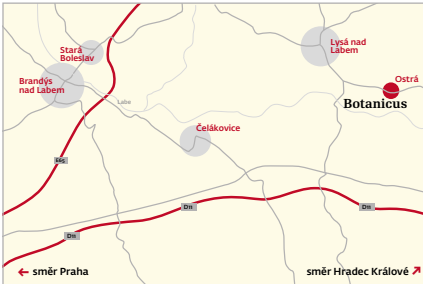
Objednávky zájezdů, exkurzí a svateb:

Tereza Černá

+420 325 551 235, tcerne@botanicus.cz

www.botanicus.cz

Jak se k nám dostanete

Autem

po dálnici D11 na Hradec Králové – sjezd Lysá nad Labem – směr Nymburk

Vlakem

železniční zastávka Ostrá na trase Praha – Lysá nad Labem – Kolín

Lodí

Výletní lodí Blanice

30 | jaro

08	Svíčky
12	Destilační pec
14	Tkalcovna
16	Hrnčířství
18	Papír
22	Perníkářství
24	Provaznictví
26	Knihtisk
28	Řemeslo košíkářské
30	Řemeslo kovářské
32	Kožářská dílna
34	Loutkářství
36	Mince
40	Rýžování zlata
42	Řezbářství
44	Lukostřelba
46	Mýdlárna
48	Řemeslo drátenické
50	Broušení kamenů
52	Otevřené divadlo

Vážení čtenáři Světa Botanicus,

právě začalo jaro a v Centru řemesel v Ostré za pár dní začne další sezóna. Po zimní pauze opět otevíráme naše zahrady a Centrum pro veřejnost – tedy pro vás.

Naše tematická vydání časopisu jsme proto nyní zaměřili na řemesla, která si u nás v Centru můžete vyzkoušet. Nejsou to ale jen řemeslníci a starobylá umění, ale představujeme také například destilační pec, lukostřelecké stanoviště nebo rýžování zlata.

V druhé části časopisu pak najdete přehled divadelních představení letošní sezóny doplněný o rozhovory s některými umělci, které možná znáte z našich sobotních akcí. Víťa Marčík nebo Vojta Vrtek baví děti i dospělé v našem Centru už hezkých pár let a jejich humor a talent budete mít možnost zažít na vlastní kůži i letos.

Přejeme vám krásné jaro a těšíme se na setkání v Ostré.

Dana Hradecká

SVÍČKY

Naše první zastavení v Centru řemesel je věnováno výrobě SVÍČEK. Společně se vydáme proti proudu času do dob dávno minulých, kdy člověk zjistil, že vlákno či dřívko ve ztuhlém tuku dává trvalejší SVĚTLO.

Světlo bylo a je nedílnou součástí lidského života. V minulosti bylo i používání loučí a později svíček zpočátku výhradou bohatších vrstev. Chudí lidé zpravidla využívali denního světla. Svíčky vznikly v době výroby lněných knotů, které se namáčely do roztaveného loje nebo včelího vosku. Přístroj, který můžete vidět v našem centru, pochází z Anglie z přelomu 17. a 18. století a nazývá se kývající oslík. Používal se zejména v oblastech s rozvinutým hornictvím, kde bylo potřeba vyrábět velké množství svíček na svícení v dolech.

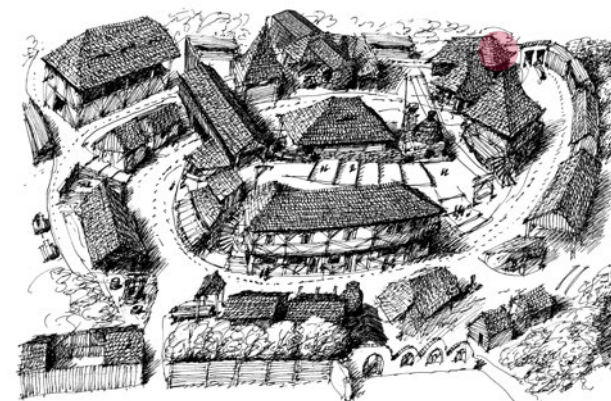
Součástí naší ukázkové dílny je i kolo, které se používalo na sušení čerstvě vyrobených svíček. Lněné knoty se rozvěsí na dřevěné tyčky a tyto jednotlivé sady svíček se postupně namáčejí do hmoty a opět zavěšují na kolo k dosušení. Sami si pak můžete vlastnoručně vyzkoušet, metodou namáčení knotu do rozpuštěné hmoty, jak taková svíčka v minulosti vznikala. Naše svíčkařka Vám celý postup výroby svíček ráda vysvětlí. K dosažení požadované tloušťky se knot musí ponořit nejméně 30x.

METODY VÝROBY SVÍČEK

- K nejstarším způsobům patří obalení tenkých plátů vosku kolem knotu, takto však lze vyrábět jen svíčky z včelího vosku. Včelí vosk byl velmi vhodným

materiálem na výrobu svíček již ve starověku, jeho dostupnost však byla limitována a cena příliš vysoká. Voskovice tak byly využívány jen nejbohatšími vrstvami společnosti, při významných událostech či církevních obřadech. Ve středověku se z včelího vosku, kromě běžných svíček, zhotovovaly také svíčky na měření času a jeho mimořádný význam dokládá i použití vosku jako platidla.

- Další metodou bylo postupné namáčení knotu do svíčkové hmoty, až bylo dosaženo požadované tloušťky svíčky – tento způsob byl používán při ruční i strojové výrobě pro všechny druhy svíček.

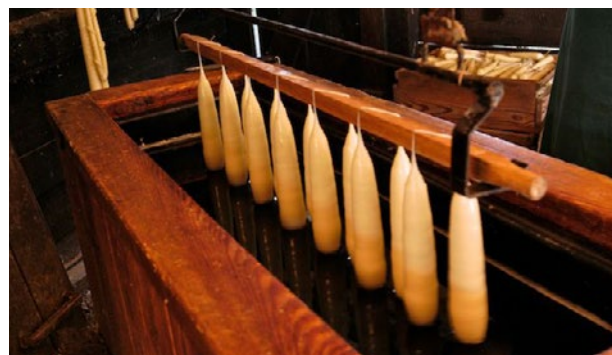

POSTUP VÝROBY:

Lněné knoty se rozvěsí na dřevěné tyčky. Jednotlivé sady příček se postupně namáčí do rozpuštěné hmoty, kterou může být včelí vosk nebo dříve často používaný lůj, který se vyráběl vyvářením zvířecího tuku, což samo o sobě je zdrojem nepříjemného zápachu. Lůj se udržoval v tekuté formě v měděné nádobě, pod kterou se topilo dřevěným uhlím. Po namočení knotů se příčka umístila na dřevěné kolo, na kterém postupně dosychaly. Větší výroba svíček souvisela s rozvojem hornictví. V té době se vyráběly dva druhy svíček, nažloutlé lojové a nazelenalé vzniklé přidáním kopřiv, nebo jiných dostupných bylin. Nažloutlé lojové svíčky se používaly v domácnostech. Naopak zelené svíčky dostávali horníci k použití do dolů, jako součást mzdy. Obarvení sloužilo jako kontrola nad případnými zloději. Pokud při kontrole byla u někoho doma nalezena zelená svíčka, byl potrestán ztrátou zaměstnání, což byl nejhorší trest pro početné hornické rodiny, kde otcův příjem byl jediným větším příjmem v rodině.

- Příbuzným postupem bylo polévání zavěšeného knotu svíčkovou hmotou – takto se vyráběly zejména kostelní svíce. Voskové a později parafrínové svíčky byly lisovány pomocí kuželovitých forem, kterými byl protlačován změkklý vosk i s knotem, z nekonečného provazce pak byly nařezány svíčky požadované velikosti.
- Mladší metodou, používanou především při výrobě svíček lojových, bylo lití do forem. Tak bylo možné současně vyrobit stovky svíček.

Ve 20. století, s rozvojem elektrického osvětlení a rozšířením petrolejek, svíčky rychle ztrácely svůj význam. Jejich použití se přesunulo pouze k významným či slavnostním příležitostem a dekorativním účelům.

DESTILAČNÍ PEC

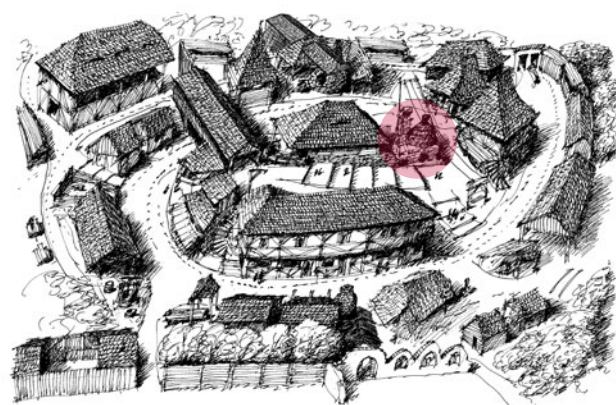
Původ destilace s jistotou neznáme. Předpokládá se, že podobně jako mnoho dalších obdobných metod pochází z Východu, a to buď z Indie,

Persie nebo starověkého Egypta. Jediný známý olej, jenž byl s určitostí destilován, byl terpentínový olej z borovice (*Pinus* spp.). Ani žádný ze známých historiků Herodotos (484–425 př. n. l.) nebo Plinius (23–79 n. l.) se o jiném aromatickém oleji nezmiňují. Pravděpodobně proto, že od původního objevu až do raného středověku byla destilace v první řadě využívána k výrobě destilovaných vod, a aromatické oleje byly pouhými vedlejšími produkty.

První popis destilace skutečných esenciálních olejů uvedl ve svém díle

Opera omnia katalánský doktor Arnaldo de Villanova (1235 př.n.l. – 1311 př.n.l.). Ten popsal destilaci šalvěje a rozmarýny. Jeho dílo o léčebných účincích destilovaných vod a olejů bylo tak přesvědčivé, že se „umění destilace“ s nadšením začala věnovat celá Evropa, a stalo se specialitou středověkých i novověkých evropských lékárníků. Termín „esenciální olej“ pochází od švýcarského myslitele Bombastuse Paracelsuse von Hohenheima (1450–1534 n.l., v knize *Liber De Arte Distillandi*) a Adama Lonicera (1528–1586 n.l., v knize *Kräuterbuch*).

Náš funkční model destilačního přístroje patří mezi typy běžné v Evropě v letech 1450–1550 a je i symbolem naší firmy. Tento model je typem destilačního přístroje, jenž byl hojně používán v Praze v éře Zlatého věku, za vlády Rudolfa II., kdy do Čech přijížděli alchymisté z celé Evropy. Princip

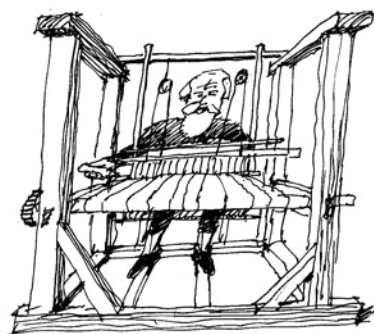

tohoto destilačního přístroje je velice jednoduchý. Základem je zahřívání rostlin ponořených ve vodě. Aromatické oleje (silice) stoupají do měděné kopule, odkud jsou odváděny trubicí, a následně kondenzují ve spirále ponořené ve vodě. Ta ústí do skleněné nádoby, ve které se olej separuje (vznikne rozhraní olej–voda). Tato metoda není dostatečně efektivní, neboť při ní dochází k znehodnocení některých složek esenciálního oleje, které jsou běžně přítomny v olejích získávaných současnými metodami.

Náš destilační přístroj je ukázkou výroby esenciálních olejů používaných v kosmetice a lékařství přibližně před 500 lety.

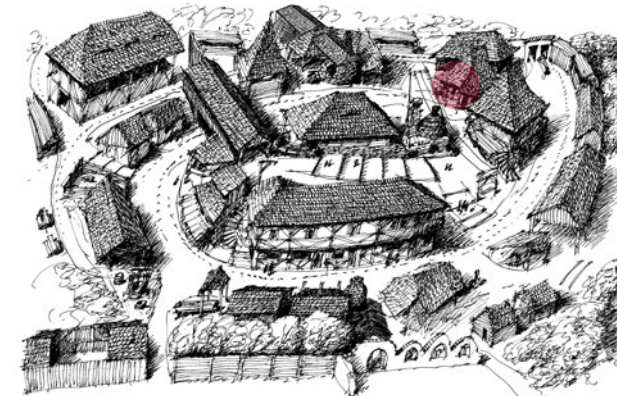
TKALCOVNA

Výrobu a zpracování textilu je možno v našich zemích předpokládat už od 6. století. Práce na tkalcovském stavu bývala a stále je, pomalým a pracným procesem, vyžadujícím hodně koncentrace

a ručních dovedností. Zpočátku bylo tkaní rozšířeno především v chudých částech země a často bylo hlavním zdrojem příjmu. Tkaní se tak dříve provozovalo hlavně v podhorských oblastech, protože tam se pěstoval len a konopí. Len se sklídí, máčí, suší, láme, rozčesává, pak se spřádá na kolovratu do vřeten a může se začít pracovat na tkalcovském stavu. Po sejmutí ze stavu se látka dále upravovala, a to: praním, bělením a také barvením. Počátky barvířství je třeba hledat v dávné minulosti.

Zpočátku však byly barevné tkaniny pro běžnou potřebu příliš vzácné a užívalo se jich téměř výhradně při náboženských obřadech a slavnostních příležitostech.

Rostlinná barviva používali naši předkové odpradáva. Tradice používání některých barviv se zachovala dodnes – tradiční velikonoční vajíčka barvená cibulovými slupkami nebo listy kopřivy do šedozeleného odstínu. Také typický modrotisk z Valašska si zachoval tradici barvení pomocí přírodního barviva získávaného z indigovníku pravého. Od 13. století dochází u nás k postupnému rozvoji textilní rukodělné výroby. V úpravě příze se objevuje spřádací kolo, při tkaní

se užívá dokonalejší spřádací stav a při zvalchování vlněných tkanin začínají užívat vodním kolem poháněné stoupy. Postupná zdokonalení tkalcovské výroby vedla k jejímu postupnému členění a specializaci na jednotlivé obory činnosti. Ve 14. století se objevují tkalci plátna, tkalci pruhovaného díla, tkalci smíšeného díla a tkalci vlny. Tkaniny se hotovily celá tisíciletí na dřevěných tkalcovských stavech. Podle druhu tkaniny a náročnosti vazby i vzoru byly konstruovány i seřizovány tkalcovské stavy od nejjednodušších k složitějším.

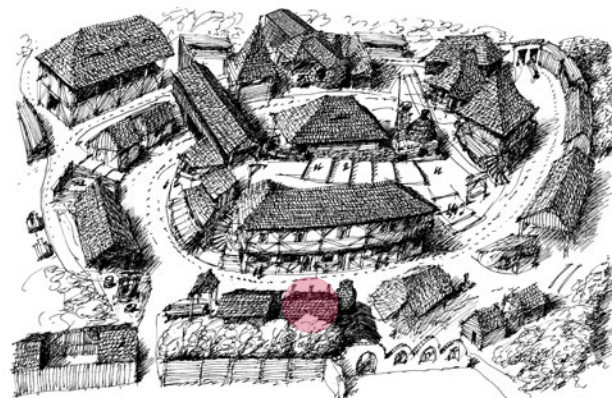
Tkalcovskou dílnu najdete v horní části Centra řemesel. Uvidíte zde nejen soukenický tkalcovský stav, ale také funkční kolovrat, takže se k němu můžete posadit na nízkou stoličku a šlápnout nohou na podnožku, která ho roztáčí.

HRNČÍŘSTVÍ

Hrnčířství, s nímž se můžete setkat i v našem centru, je řemeslná rukodělná výroba jemné keramiky, zejména nádob z plastické hlíny, která po vypálení dává pevný a trvanlivý střep.

Je to jedna z nejstarších lidských technologií a různě zdobené hrnčířské výrobky mají velký význam nejen pro archeologii, ale obecně i poznání minulých dob. Protože jsou hrnčířské výrobky sice křehké, ale neobyčejně trvanlivé, patří k nejběžnějším archeologickým nálezům, z nichž lze určovat příslušnost k určité kultuře. Tvary, technologie i výzdoba hrnčířských výrobků jsou do té míry charakteristické – proto se podle nich někdy nazývají různé kultury (například kultura zvoncových pohárů, která existovala na mnoha místech západní a střední Evropy a Maroka zhruba v období 2900 př. n. l. až 1800 př. n. l.) a období (např. v dějinách antické řecké keramiky).

Nejstarší zachované předměty z pálené hlíny jsou patrně drobné kultovní sošky (např. známá Věstonická Venuše), jež mohou být až 25–30 tisíc let staré.

HISTORIE HLINĚNÝCH NÁDOB

Hliněné nádoby začali lidé vyrábět už v mladší době kamenné, někdy před sedmi tisíci lety. Nejstarší keramika byla nalezena v Džarmu v Iráku (kolem 5 400 př. n. l.), další nálezy pocházejí z Anatólie. Tehdy lidé nádoby samozřejmě tvarovali pouze rukou, sušili na vzduchu a vypalovali v otevřeném ohni. Určit, kdy byl poprvé vynalezen hrnčířský kruh, je poněkud problematické,

protože jeho vzhled i způsob použití se měnil, na čas býval i zapomenut a pak zase „objeven“, obvykle se ale uvádí, že první byl použit před čtyřmi tisíci lety v Mezopotámii.

TVAROVÁNÍ Z JÍLU

Hrnčířská hlína je jílovitá hornina, která je po prohnětení dokonale plastická. Žádný jiný materiál nelze tak dobře tvarovat a vytvrzovat. Jíl vzniká postupným rozpadem hornin, vytvoří se usazováním nejlehčích částíček. Hlína se nepoužívá tak, jak se najde, ale musí se z ní odstranit nečistoty, kamínky a rostlinné zbytky. Poté se promíchá s vodou, aby se vyplavily drobné kamínky a hrubá zrnka písku, a nakonec se prohněte, aby v ní nezůstaly bubliny vzduchu, které by při vypalování způsobily prasknutí nádoby.

SLEPOVÁNÍ A VYTAHOVÁNÍ

Keramika se ve středověku zhotovovala dvěma různými technikami. Starší bylo slepování nádob ze spirálovitě skládaných

válečků, hotová nádoba se pak ještě obtáčela na pomalu rotujícím hrnčířském kruhu a její stěny se vyhlazovaly, s touto technikou se setkáváme ještě ojediněle v 15. století. Vyspělejší technikou bylo vytahování nádoby z hroudy upevněné na středu rychle rotujícího kruhu, takže pak měla tenčí stěny než u první techniky. Tento způsob výroby převládl ve 13. století (objevila se na Moravě v 10. století).

V centru řemesel a umění v Ostré si můžete umění hrnčířů sami vyzkoušet. Vstupte do hrnčířské dílny, položte si hrst hlíny na hrnčířský kruh a zkuste z ní něco vyrobit. Pokud se vám práce na hrnčířském kruhu bude dařit, vezměte větší kus hlíny a vytočte si svou vlastní misku nebo hrnek. Náš hrnčíř vám se vším rád pomůže a zodpoví vaše případné dotazy.

Všeobecné hrnčířské přísloví: „Hrnčíř má vydělávat právě tolik, kolik zrovna potřebuje ke své živnosti a k živobytí. Začnou-li mu snad peníze přebývat, pak to znamená, že s jeho řemeslem není něco v pořádku!“

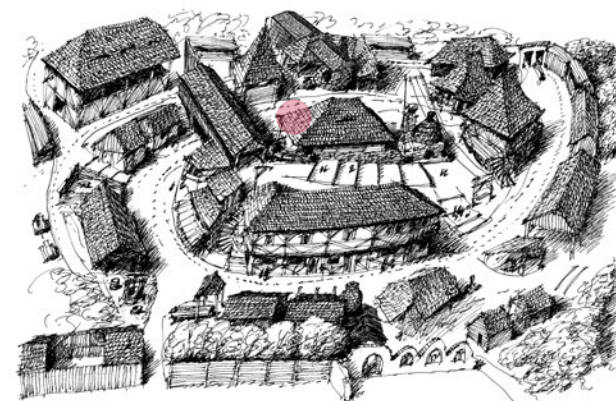
PAPÍR

Nyní se seznámíme s výrobou papíru. Dozvíte se o předchůdcích dnešního papíru, výrobních postupech a také o tom, jak se papír postupně šířil ve světě. Přijďte si vyzkoušet výrobu papíru přímo k nám do Centra řemesel a umění.

HISTORIE

Před výrobou papíru se mohlo psát na nejrůznější materiály: voskové tabulky, hliněné destičky, listy, lýko, kůru, dřevěné destičky, plátna hedvábí, plátěné knihy, kosti, slonovinu, kámen, kamenné desky.

- Jednou z nejznámějších psacích látek je papyrus, začal se používat před 5 až 6 tisíci lety v Egyptě a Núbii. Vyrábí se tak, že se nařeže stonek třtiny cypeerus papyrus na pruhy, vytáhne se z nich dřev, pruhy se pokládají do mřížky, slisují se, suší, vyklepávají a nakonec se případně hladí slonovou kostí.
- Druhou známou psací látkou je pergamen, který se vyrábí hlavně z kůže hovězího dobytka, telat ale i z kůže ovčí nebo koz. Kůže se vylouhuje ve vápenné vodě, přebytek se seškrábe, díry se sešijí, kůže se vypne, nechá se uschnout, bělí se pemzou a nakonec se pemzou hladí.

Papír byl vynalezen někdy ve 3. tisíciletí př. n. l. v Číně, kdy byl vyráběn z konopí a až v 1. století př. n. l. se začal papír vyrábět z hedvábných a lněných hadrů. Výroba papíru souvisí s dozníváním užívání papyru, podle legendy vznikl papír podobnější tomu našemu v roce 105 př. n. l., přes Koreu a Japonsko se dostal v 8. stol. k Arabům, mezi 9. a 10. stoletím se dostal v Evropě nejdříve do Španělska, později v 11. stol. už na něj psala celá Evropa. Papír byl sice méně kvalitní než pergamen, nicméně byl mnohem levnější. Proto začal pergamen vytlačovat, až nakonec v 16. století papír převládl (na pergamen byly psány jen

významné listiny). Od 16. století se pak začaly objevovat papírní i v českých zemích (Zbraslav, Turnov, Frýdlant, Staré Město pražské). První čínský papír se vyráběl ze lnu, morušovníku, konopí, roztrhaných rybářských sítí, starých hadrů a kůry. Tato směs se namočila do vody, poté se roztloukla kameny na pastu, která se roztřela na rovnou plochu a nechala se usušit. Později se k drčení směsi začaly používat stoupy. Papír se vyráběl i z jiných surovin jako jsou kopřivy, bavlna, topol, magnolie a různé druhy trav.

PAPÍR

Nadrcená směs se poté dala do kádě s vodou a nabrala se na síto. Papírovina se pak překlopila na plátno, na to se položilo další plátno a další papír. Ze stohu pláten a papírů se poté vytlačila voda. Plátna i s papíry se rozvěsila na tyče na půdě a nechala se usušit. Po usušení se papíry stáhly z pláten, ořízly se okraje a mohlo se začít psát.

Neupravený papír, který obsahuje jen stlačenou a usušenou celulózu, je velmi savý a neposkytuje dobrý povrch pro psaní nebo tisk. Na výrobu kvalitního papíru je potřeba ale také bělení a křídování. Povrch se upravuje pomocí přidání škrobu, což

zlepšuje následný tisk na papír. Struktura neupraveného papíru je drsná, a proto se pro dosažení větší hladkosti používají povrchové vrstvy sestávající z latexu nebo jiných pojiv a plnidel, jako jsou kaolin nebo uhličitán vápenatý. Lesklého efektu se dosáhne na konci tiskového procesu lakováním nebo laminováním.

U nás v centru řemesel vyrábíme papír ze směsi starého papíru, bavlny a hadrů, vybělených sodou, která napomáhá k rozmělnění vláken. Přijďte si zkusit vyrobit vlastní papír za pomoci našich řemeslníků.

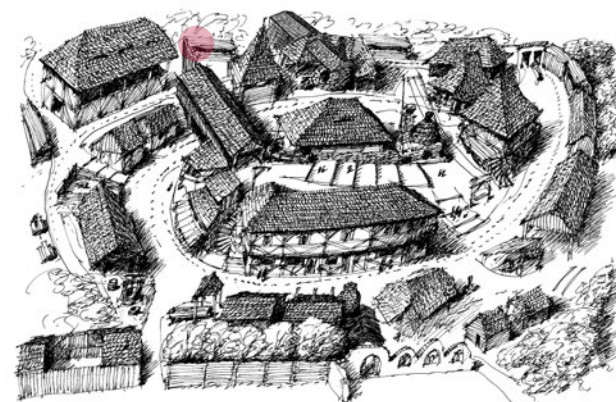
PERNÍKÁŘSTVÍ

Historie perníku sahá až do doby, kdy med divokých včel byl jednou z prvních potravin člověka. Pečivo z mouky a medu

bylo nalezeno například již v egyptských hrobech a písemně doložené je i používání tohoto druhu pečiva v dobách starověkého Řecka, kdy se vyrábělo při různých slavnostních příležitostech. První zmínka o perníkářství v Čechách pochází z roku 1348 z Turnova, kde prodávali perník caletníci. Podle nichž nese název i Celetná

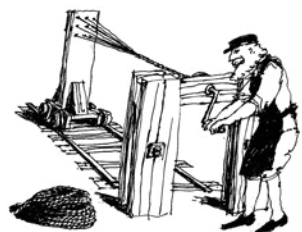
(dříve Caletná) ulice v Praze, kde se v tu dobu pekli placky zvané „caltý“. Perníkářské cechy byly nejen v Praze (v roce 1419 jich zde bylo 18), ale i v jiných městech, např. v Pardubicích nebo Kutné Hoře. Slovo perník vzniklo v dobách, kdy se do medového pečiva začal přidávat pepř a pečivu se začalo říkat peprník, později perník. První perníky se vytlačovaly do forem. Formy z pálené hlíny se používaly až do 16. století, kdy byly nahrazeny dřevěnými vyřezávanými formami. Těm se říkalo kadluby. V motivech se objevovaly zpočátku podoby světců a portréty králů. Později pod vlivem módy v období třicetileté

války motiv jezdců na koni, kavalíři, dámy jedoucí v kočárech, rodové erby atd. V 18. a 19. století se perník dostává do lidových vrstev a vznikají nové náměty: srdce, husar, panáček, panenka nebo koník.

PROVAZNICTVÍ

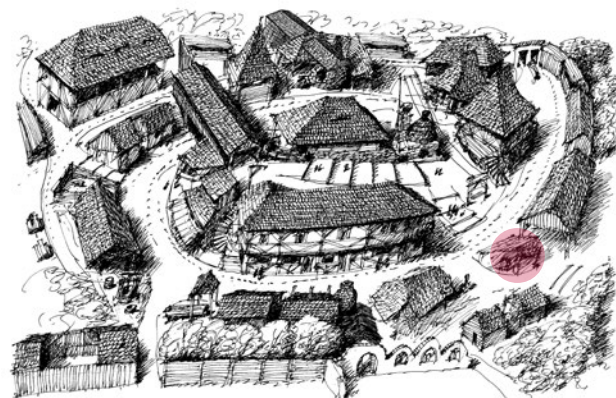
Řemeslo velmi důležité již v nejstarších dobách, kdy člověk pletl tětivu na luk nebo provazy sloužící

k obstarání potravy. V dobách největších mořeplaveckých objevů, byly provazy nenahraditelné nejen na obchodních lodích, ale i na válečných korábech. Nesmíme zapomínat ani na rybolov, kde se využívalo sítí nejen z konopí, ale také z přírodních materiálů pěstovaných v daných oblastech. Výroba sítí je přibližně stejně stará, jako výroba tkanin.

VÝROBA PROVAZU

Jeden z nejstarších a nejjednodušších způsobů stočení provazu je na koleně. Z vláken se pramen přitáčí na noze pomocí dlaně a po dostatečně naplněném zákrutu se stočí v ruce. Nejstarším náradím v provaznictví bylo kolo. Jednalo se o dřevěné kolo poháněné klikou a z tohoto kola se přenášel pohyb řemínkem nebo šňůrou na vřeteno a hák, od kterého se předl provaz čili pramen. Vložením dvou, tří nebo čtyř těchto vřeten se mohl provaz stáčet. Nejjednodušší provazy se vyráběly z kroucené slámy.

V našich zeměpisných šířkách se k výrobě provazů používal len nebo konopí.

Základním principem výroby provazu je otáčející se vřeténko s háčkem. Česáním (vochlováním) se jednotlivá vlákna seřadí vedle sebe. Vyčesanému materiálu, který zůstal v hřebenech, říkáme koudel. Seřazeným vláknům svázaným na uzel se říkalo panenky. Připravený materiál se dal do zástěry a vytahovala se jednotlivá vlákna od těla, aby nedošlo k jejich zamotání a vytvořila se příze. Pak se základní příze stáčela do licen (lanek), které mohly být až 30 m dlouhé. Jeden provaz tvořily 2, 3 nebo 4 licny. Z jednotlivých licen se stácel 2, 3 nebo 4 licnový provaz.

KNIHTISK

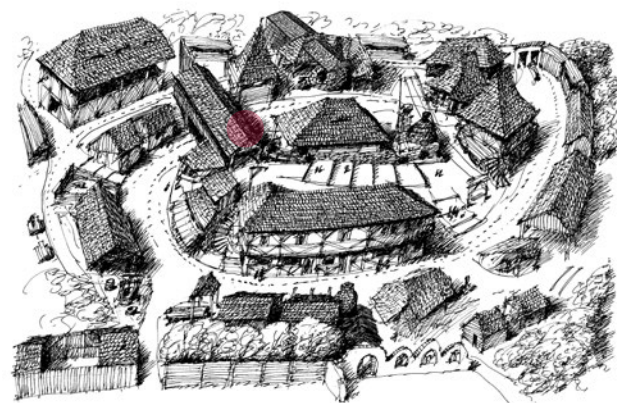
Za předchůdce knihtisku můžeme považovat různá razidla a pečetítka, kterými se tvořily drobné značky a obrázky do hlíny, kůže a vosku.

Již v 8. století

se v Číně a Japonsku používal tisk vzorů na látku.

V tiskárně v našem Centru řemesel je tiskařský lis, který je replikou lisu Johanna Gutenberga z 15. století, tedy prvního tiskařského lisu. Jeho nejvýznamnějším objevem byla technologie odlévání písmen, která umožňovala sériovou výrobu tvarově

shodných písmen. Písmorytec nejprve vyryl zrcadlově obrácený obraz písmene – patrici. Otiskem do měkkého kovu vznikla matrice. Ta se vložila do lícího strojku a zalila liteřinou (slitina olova, cínu a dalších kovů). Tak vznikl malý hranolek s jedním písmenem. Z písmen se potom do dřevěné sazebnice poskládala celá sazba, tedy budoucí stránka textu. Sazebnice se sazbou se připevnila na tiskovou desku lisu, povrch písmen se potřel tiskařskou černí a přiložil se list papíru. Otáčením tzv. bidla na mohutném šroubovitém vřetenu se přitiskla shora tlaková deska. Po otištění stránky se sazba tzv. rozmetala, tedy písmena se rozebrala a uložila k dalšímu použití.

Potištěné, rozřezané a poskládané archy byly sešity a knižní blok byl připraven k prodeji. Na novém majiteli záleželo, jak si dá knihu svázat. Vázané knihy se v Praze prodávaly od 80. let 16. století. Vázání knih prováděli knihaři. Dřevěné nebo lepenkové desky knihy se potáhly kůží a zdobily slepotiskovým dekorem a kováním. Levnější variantou bylo použití méně kvalitní kůže nebo se kniha kůží vůbec nepotáhla a nechaly se jen lepenkové desky. Před vynálezem knihtisku se knihy opisovaly. Písařské dílny byly součástí klášterů, později i univerzit.

Kromě písařů v nich pracovali knihvazači a iluminátoři, kteří knihu opatřovali barevnou výzdobou. K psaní sloužil husí brk, který se namáčel do inkoustového kalamáře z obráceného kravského rohu. Mezi nejstarší české tištěné knihy patří např. Kronika trojanská, vytištěná v Plzni v r. 1476 a Pražská bible z roku 1488. Všechny tisky, které vznikly, od vynálezu knihtisku, se nazývají prvotisky neboli inkunábule. První tiskárna byla založena Bartolomějem Netolickým v roce 1530 v Praze. O sedm let později získala přízeň královského dvora a dostala pověření tisknout dvorní zakázky. Velký význam měly v 16. století tiskárny Jednoty bratrské. Byly založeny v Mladé Boleslavi, Litomyšli a dalších českých městech, např. v Kralicích, kde byla vydána Bible kralická, která měla zásadní vliv na utváření německého a českého spisovného jazyka.

Vyzkoušejte si psaní husím brkem nebo vytisknout iniciálku přímo u nás v Centru řemesel.

ŘEMESLO KOŠÍKÁŘSKÉ

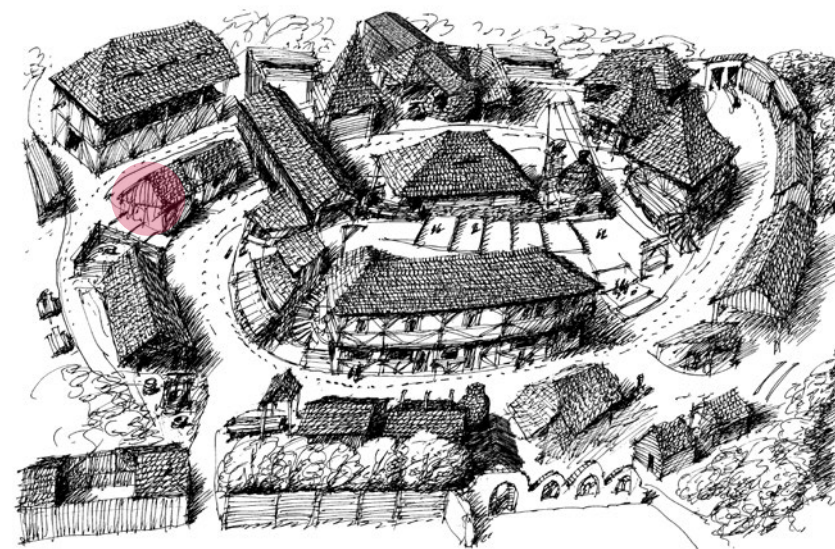

Pletení a košíkářství patří k nejstarším řemeslům lidstva. Můžeme ho sledovat po vývojových

etapách, kdy se z jednoduchého splétání palmových listů, vláken lýka a stébel trávy, vyvinulo umění tkalcovské. Lidé zhotovovali pletené nádoby na sběr plodů. Pletení z vrbového proutí bylo běžně rozšířeno u všech kmenů, protože vrbové porosty rostou téměř ve všech pásmech. Výrobky byly rozmanité a mnohotvárné: koše pro skladování potřeb pro domácnost,

nůše k přenášení nákladů, malé koše na sběr semen z rostlin, rohože, sítě na chytání ryb, pletené ploty, ohrady pro domácí zvířata atd. Technika pletení je podobná textilní vazbě. Splétají se svislé pruty s vodorovnými a vzájemným překřížením vznikne výplet. Protože se postupuje stále jedním směrem, jednotlivé pruty se zaplétají mírně šikmo do spirály. Kombinací různých způsobů výpletů se docílí zpevnění prutů v žádané poloze, a tím tedy i výsledného tvaru výrobku. Způsobů pletení je však velice mnoho. Pletlo se i z jiných materiálů např. z orobince (bažinatá rostlina) nebo z lubů. Loubek je pružný pásek dřeva naštípnutý

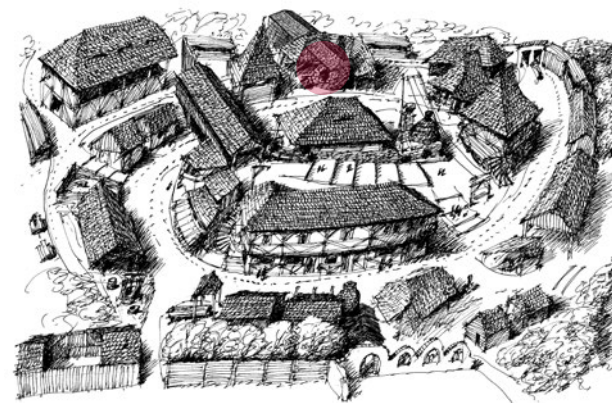
z prutu, větve nebo části kořene stromu. S rozšiřováním řemesla nestačil ani materiál z vrb kolem vodních toků, a tak byly zakládány prutníky – vrbovny, které zajišťovaly košíkářům základní surovinu (vrbové proutí). V 19. století bylo košíkářství již vyspělé řemeslo. Vznikali různá košíkářská střediska např. na Mělníce a Zbraslavi. Z celé dlouhé a bohaté košíkářské historie je patrné, že toto řemeslo je stále životné i v době velkého technického pokroku, neboť lidstvo od pradávna provází přírodní materiál a člověk se k němu vrací.

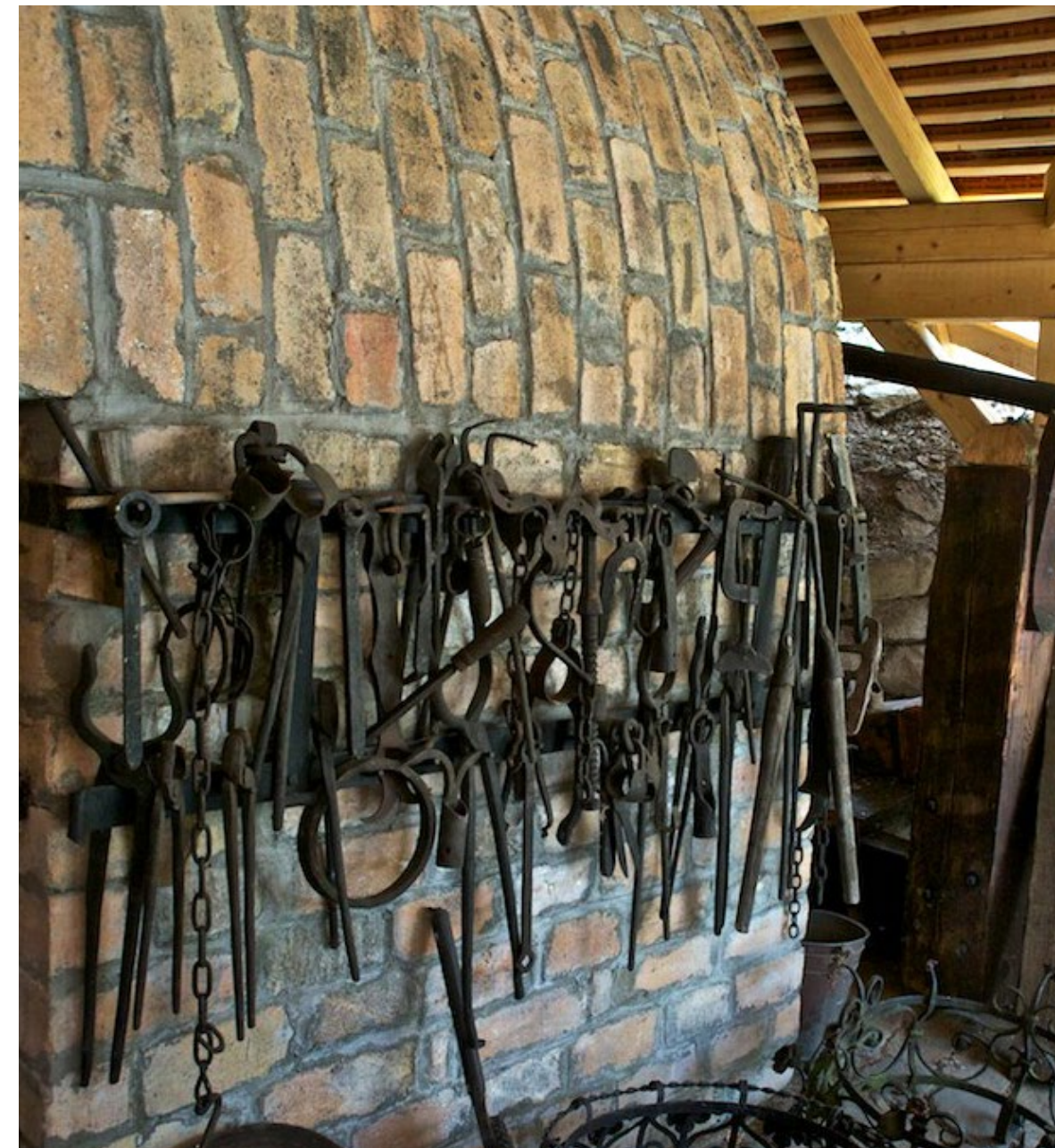
ŘEMESLO KOVÁŘSKÉ

V zemědělském prostředí bylo železo velmi cennou surovinou. Z archeologicky prozkoumaných pozdně středověkých vesnic víme, že všechny železné předměty a součástky včetně zlomkového zbytkového železa byly, jako drahocenné věci odneseny obyvateli do jejich nových bydlíšť. Kováři sídlili na každém větším předhradí nebo vesnici a zpracovávali železné výrobky pro nejbližší okolí. Jejich cech byl vytvořen mezi prvními, snad již na konci 14. století. Kovářští tovaryši museli po dvouletém vyučení absolvovat povinný vandr a poté mohli požádat o mistrovské právo.

Za mistrovský kus bylo uznáno okování koně. Musel umět okovat každý vůz, a to železnou obručí, kterou vykoval z jednoho kusu železa těžkého osm funtů. Nakonec zhotovil i potřebné hřebíky, různé druhy palic a seker. Kovářství bylo na venkově ceněno jako jedno z nejváženějších a nejcennějších řemesel. Kovárna byla nejen dílnou, ale i místem, kde se scházeli lidé z celé obce. Řešily se tu mimo práce i mnohé kulturní i společenské problémy. Celé kovárny najdeme při výzkumech jen vzácně. Pokud se dochovaly, byly to chaty se zahlobenou podlahou, s pletenými stěnami, s výhni v zemi, s dřevěným a koženým měchem, špalkem s kovadlinou a korytem na vodu.

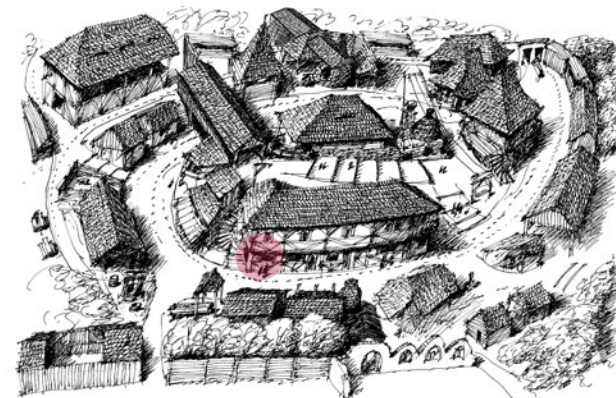

KOŽAŘSKÁ DÍLNA

Zvířecí kůže je i v současné době stále základní surovinou pro výrobu usní a kožešin, přestože textilní a chemická

výroba vyvinula celou řadu technologií, které věrně napodobují usně i kožešiny a v poslední době mají i velmi podobné mechanicko-fyzikální vlastnosti. Člověk se naučil zpracované kožešiny sešívát a tím vznikly první kožešinové oděvy. Kromě oděvů pak začali používat usní a kožešin i na různé předměty, na skladování potravin a vody, na stany, bojové předměty

(kožené štíty) a předměty k dopravě (čluny). Kde a kým bylo vynalezeno vydělávání kůží, není známo, avšak historické objevy prokázaly, že všechny národy od pradávných dob znaly upravování, vydělávání a barvení usní. V dobách římských se výrobou zabývali výhradně řemeslníci, kteří již byli rozděleni podle oborů – koželuzi, kožišníci, barvíři usní. Z Číny se dostal pomalu do Evropy kolem 7. století způsob vypracování kůže takzvané „bílé koželužství“, při kterém činili kůže s kamencem. Tímhle způsobem získali hodně měkké usně. Druhým rozšířeným způsobem bylo „červené koželužství“, což bylo činění rostlinami. Na zbarvení usní používali většinou rostlinné odvary. Další vývoj měst po 10. století znamenal též rozvoj

obchodu a řemesel. S tím rostla i moc vznikajících cechů, které se v době krize bránily zvyšování výroby a stanovovaly např. limity na zpracování počtu kůží v jednotlivých dílnách, zakazovaly reklamu, měnit výrobní postupy, odpíraly udělovat nová živnostenská povolení, a tak se většina tovaryšů stává zaměstnanci po celý život bez naděje na své osamostatnění. Až konec 17. století umožňuje vznik manufaktur, protože stát má stále větší potřebu peněz a hledá způsoby, jak je získat mimo jiné i tím, že podporuje vývoj svobodné výroby, která by snesla i vyšší daňové zatížení. V českých zemích vznikly však první koželužské manufaktury až koncem 18. století.

LOUTKÁŘSTVÍ

Loutkové divadlo má stejně dlouhou historii i podobný původ jako divadlo živých herců. První loutky vznikly patrně

v Orientu, ve starověké Indii nebo Číně. Odtud vedla složitá cesta až k závěsným loutkám (marionetám) nebo neméně konstrukčně náročným loutkám ovládaných zesponu (indonéským wajangám) či evropským maňáskům.

Prvními loutkami v Čechách byly pravděpodobně folklórní tyčové figury, které patřily od dob pohanských k lidovým slavnostem (například vynášení Smrtky). **Druhým** nejstarším typem loutek u nás byl maňásek (prstová loutka), jenž sloužil ve středověku jako reklamní atrakce u jarmarečních stánků. Teprve později byly objeveny jeho výrazové možnosti dobře využitelné pro krátké komediální výstupy. Nejrozšířenějším druhem loutek se u nás na dlouhou dobu staly marionety (loutky voděné shora), které sem dováželi od poloviny 17. století. Zhruba o století

později se začali objevovat domácí loutkáři s představením v češtině. Jedním z nejznámějších českých loutkářů byl Matěj Kopecký (1775–1847), který vystupoval s Kašpárkem, dříve nazývaným Pimprle. Kašpárek měl v jeho hrách roli jakéhosi mluvčího tužeb a strastí lidu, a to často s drsným lidovým humorem. V ovodobé historii se o slávu loutkového divadla zasloužil především Josef Skupa a Miloš Kirschner, kteří vystupovali s loutkami Spejbla a Hurvínka, jenž je dodnes možné vidět v divadle založeném Josefem Skupou v roce 1930.

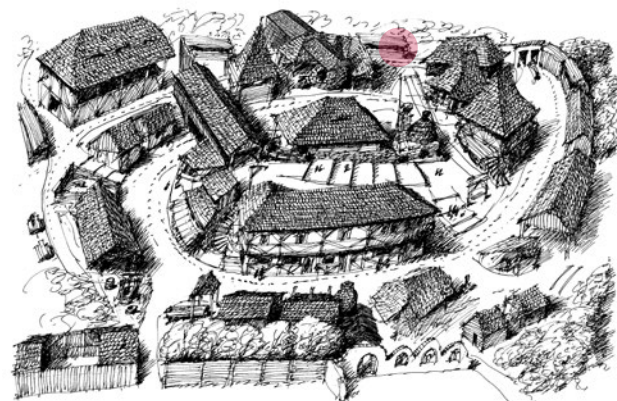
MINCE

mincí, při níž se roztavený kov naléval do připravených forem, a dále se ještě upra-voval, byla však procesem zdoluhavým a neefektivním. Během středověku

Historie výroby mincí má velmi zajímavý vývoj. Nejstarší čínské i antické mince nebyly vyráběny ražbou, ale litím. Výroba litých

se proto rozvinula metoda ražení mincí, s jejímž využitím bylo možné vyrobit velké množství mincí v poměrně krátkém čase. Zrodilo se tak pregérství neboli ražebnictví. Na našem území začali mince razit Keltové. Předlohou se jim stala základní měnová jednotka makedonské měnové soustavy zlatý statér. Po keltském období si slovanské obyvatelstvo nerazilo vlastní mince až do poloviny 10. století, kdy byla za vlády Boleslava I. zavedena první česká ražba. Tyto mince se nazývaly denáry

a byly raženy z ryzího stříbra. První ražené denáry zdobily jen velmi jednoduché motivy na jedné straně bylo jméno vládnoucího panovníka a jméno mincovny, na druhé jednoduché obrazce. Začátkem 13. století, za vlády českého krále Přemysla Otakara II., se začaly razit tzv. brakteáty – jednostranné mince knoflíkovitého tvaru z velmi tenkého střížku. Stále byly ale nazývány denáry. Ražba denáru u nás zanikla roku 1300, a to mincovní reformou Václava II., kdy denár nahradil pražský groš.

PRAŽSKÝ GROŠ

Pražský groš byla stříbrná mince, která se začala razit od roku 1300 v Kutné Hoře. Název groš pochází z latinského slova grossus, které znamená těžký. Groše se staly oblíbeným platidlem a platilo se jimi ještě v 16. století. V „grošovém období“ se také poprvé v českých zemích začíná používat haléř. Další mincí na našem území byly dukáty, které platily souběžně s groši. Jednalo se o zlatou minci. Dukáty byly raženy jako obchodní mince a vyjadřovaly státní suverenitu. Kromě toho byly oblíbenou mincí darovací a sloužily obyvatelstvu k ukládání úspor do zlata. První české dukáty byly raženy na počest sv. Václava, ze zlata vytěženého v Roudném na Podblanicku a ve slavné Kremnické mincovně už ve 14. století. Ražba pražského groše byla ukončena v roce 1547 a vystřídal jej stříbrný tolar. Tolary se

používaly do konce 19. století. Kromě tolaru se používaly i jiné mince, a to například půltolary, čtvrttolary, malé groše, bílé groše a také asi nejznámější krejcary. V roce 1892 zavedlo Rakousko-Uhersko změnu a začíná se používat koruna a haléř. Brzy po rozpadu Rakousko-Uherské monarchie a vzniku Československé republiky se u nás začaly razit svatováclavské dukáty. Byly to první zlaté mince Československa určené k obchodu a stejně jako medaile neměly stanovenou nominální hodnotu. Vydání svatováclavských dukátů bylo doprovázeno velkým zájmem veřejnosti a jednodukátů bylo v letech 1923–1939 prodáno 400 000. V letech 1929–1939 byla ražba rozšířena i o větší pěti a desetidukáty. Tyto ražby se staly žádanými po celém světě, a proto se svatováclavské dukáty začaly razit pro účely mezinárodního obchodu také v roce 1951

a dodnes jsou vysoce ceněny. V minulosti byly v Čechách známé mincovny například v Praze, Kutné Hoře, Jáchymově, Českých Budějovicích a později také v Jablonci.

Repliky některých mincí si můžete prohlédnout v naší mincovně v Centru řemesel, kde také uvidíte, jak se taková mince razila a ti silnější z vás si to mohou sami vyzkoušet.

RÝŽOVÁNÍ ZLATA

Zlato se dobývalo rýžováním z náplav zlatonosných písků v řekách a na potocích. Jedinou techniku, kterou měli naši předkové k dispozici, byly různě velké dřevěné misky nebo necičky na vymývání a proplachování písku. Takto se oddělila těžká zlatá zrnka od odpadu. Rýžované zlato bývalo poměrně čisté a v pramenech označované jako dobré, proto se zřejmě často dále ani

nečistilo. Zlato se dříve využívalo jednak jako surovina ve šperkařství, ale často také jako vítané platidlo a měřítko bohatství. V řemeslné výrobě našlo zlato hojného využití na špercích, zbraních nebo součástí koňských postrojů vysoké nobility. Nejstarší zlatý předmět v Čechách je spirálová vlasová ozdoba nalezená při vykopávkách u Toušeně.

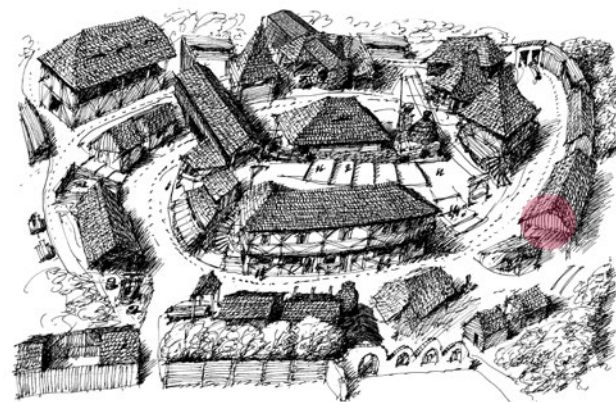

ŘEZBÁŘSTVÍ

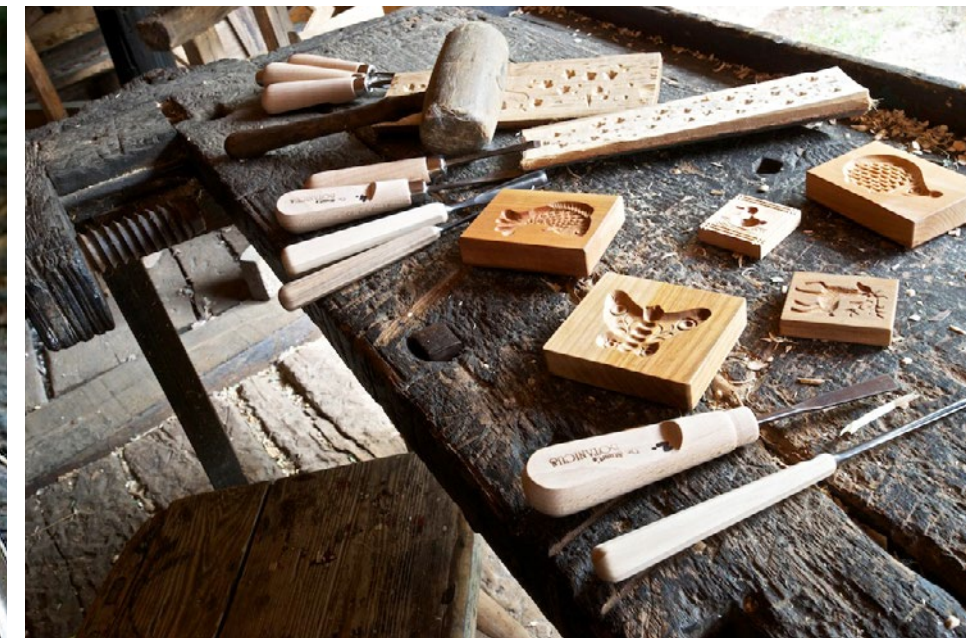
Po tisíciletí pokusů a omylů se lidstvo naučilo rozlišovat vlastnosti rostlin, dřeva, stromů a z toho se rozvíjely technologie, které nám umožnily pohyb – soukolí, kola, čluny. Právě dřevo bylo jedním z prvních materiálů, jež začal člověk používat.

V průběhu celých tisíciletí lidské kultury a civilizace nabylo dřevo postupně takového významu, že jeho důležitost pro člověka snad nelze srovnávat s žádným jiným materiálem. Zpracovávaly se téměř všechny druhy lesních i ovocných dřevin.

Řezbáři zhotovovali převážně z měkkého dřeva. Vyřezávali různé figury, loutky, sošky, sloupy, hračky, truhly, ozdoby, rámy, zdobili nábytek apod. Řezby byly často povrchově upravovány polychromií (barevná úprava) či zlacením.

Od 17. století vyřezávali nejrůznější předměty také např. ze slonoviny i zvířecích kostí.

LUKOSTŘELBA

Luk je s člověkem spjat už od počátků jeho vývoje – patří podle archeologických nálezů vůbec k prvním nástrojům určeným

k lovu. Moderní luk se nijak podstatně svou konstrukcí a způsobem použití neliší od svého prehistorického předchůdce – teprve nedávná doba umístila na luk protiváhu, mířidlo, základku apod. Jde zjevně o pomůcky, které se na luku vyskytly zpětně díky existenci moderních střelných zbraní

a znalosti moderních zákonů fyziky a balistiky. Tradiční lukostřelec však používá svou zbraň s pomocí techniky vynalezené už před dvaceti tisíci lety, podle některých vědců ale možná již před padesáti tisíci lety. Luk se vyvinul a používal s výjimkou Austrálie samostatně na všech kontinentech.

Tradiční luky se vyráběly z přírodních materiálů dostupných v dané lokalitě, v Evropě je to nejběžněji luk z jednoho kusu dřeva jasanu, tisu, akátu ale i buku či dubu, v Asii například rohovina, šlachy, dřevo či kost ve skládané (kompozitní) podobě – tedy kombinace pevných a pružných materiálů.

Šípy se vyráběly z nejrůznějšího dřeva, u nás nejčastěji z jasanu a smrku a délka šípu, tvar či materiál hrotů a letek se lišil podle účelu použití.

Tětiva se vyráběla z koňských žíní, lidských vlasů, ze střívek, anglické tětivy se například pletly ze lnu, byla vždy snadno odnímatelná a mohla být vybavena jedním větším okem nebo jen volným koncem k uvázání.

Navštivte Centrum řemesel a za pomoci lukostřelce tělem i duší Dalibora z Kozojed si lukostřelbu nejen vyzkoušejte, ale poslechněte si také povídání o její historii a současnosti.

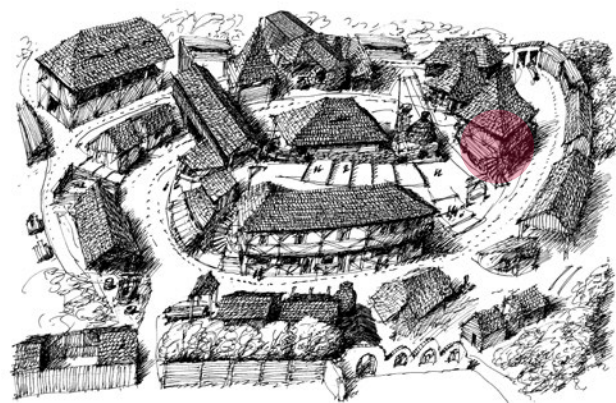
MÝDLÁRNA

která vznikla při smíchání živočišného nebo rostlinného tuku s roztokem popela z dřevěného uhlí. Nejstarším důkazem o používání mýdla kolem roku 2800 př. n. l. může být archeologických nález babylonských keramických nádob obsahujících látku podobnou mýdlu.

Zpočátku používali lidé k mytí čistou vodu nebo šťávy z různých druhů rostlin. Významným posunem v otázce hygieny byl objev mýdlové substance,

Z doby o 600 let mladší, kolem roku 2200 př. n. l., pochází z téže oblasti hliněná tabulka s návodem pro přípravu mýdla z vody, louhu a kassiového oleje. Mýdlo však nepoužívali k hygieně či praní oděvů, ale jako prostředek urychlující hojení ran. Z oblasti Mezopotámie se znalost mýdla dostala do Egypta a později na evropský kontinent. Mýdlo dnes bereme jako samozřejmost. Ale v roce 1499 jej používali jen ti nejbohatší. Obvyční lidé se buď nemyli, nebo k očištění těla používali jen vodu, nebo oleje. Od 17. století se výroba mýdla začala rozšiřovat postupně po celé Evropě.

V té době byla nejvíce proslulá mýdla vyráběná v italské Bologni nebo francouzském městě Marseilles. Ta obsahovala kromě vzácných olejů, bylin a pryskyřic také například mandle nebo jiné exotické plody. Poté, co ručně vyrobená kulatá mýdla uschla a ztverdla, byla leštěna a někdy dokonce i zlacena.

Naše kulatá mýdla, jejichž výrobu si můžete u nás vyzkoušet, jsou vyráběna stejným způsobem. V dřevěné formě si ručně vytvarujete mýdlovou hmotu, která je zhotovena podle receptury ze 17. století.

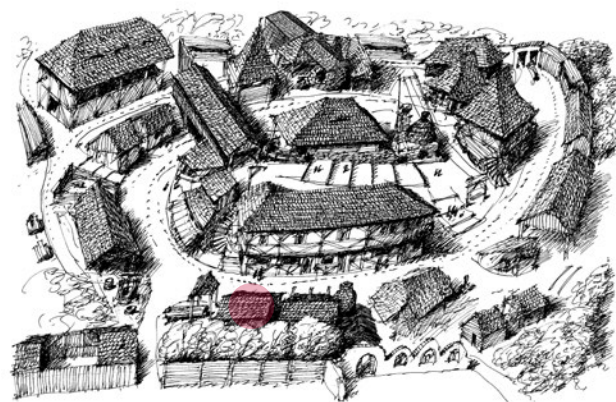
ŘEMESLO DRÁTENICKÉ

Drát provází lidstvo od pravěku především pro své univerzální použití. Malé měděné, bronzové a výjimečně i stříbrné a zlaté dráty se zhotovovaly již v době bronzové. Nejstarší nálezy výrobků z měděného drátu se u nás datují kolem roku 1900 př. n. l. Drát byl původně velmi drahý, a proto se používal především ke zhotovování dekoračních předmětů a šperků určených

pro nejbohatší členy společnosti – především pro kmenové náčelníky. V pravěku se užíval zejména k výrobě šperků (jehlic, spon, náramků, typických náušnic), rozmanitých ozdob např. keltských nákrčníků a také kultovních předmětů.

Je zajímavé, že již v pravěku se drát užíval k opravám nádob technikami, jež tvoří předstupeň pozdějšího drátenického umění. Nejstarší techniky užití drátu spočívaly v tvarování kroužků, spirál, elips a dalších tvarů často různě spojovaných. Ve středověku nabyl železný drát velikého

významu při výrobě vojenské zbroje, především všem dobře známé drátěné (kroužkové) košile.

V tomto období se poprvé ve větší míře dostal železný drát do městského a venkovského prostředí, jako materiál pro běžnou hospodářskou výrobu. Lidé na venkově začali užívat drát také k výrobě předmětů, které sloužily nejen jim, ale které zároveň nabízeli na prodej. Drátenické řemeslo vzniklo na Slovensku a od počátku 18. století bylo typickým vandrovním řemeslem.

Vyrostlo z nuzných životních podmínek obyvatel pohorských a horských oblastí. Tradiční produkce slovenských dráteníků měla silnou návaznost na hrnčířskou výrobu. Od středověku patřily hrnčířské výrobky k základnímu vybavení venkovských kuchyní i zemědělských hospodářství. Dráteníci chodili po vesnicích a prasklé hrnce, džbány, misky, zásobnice a další nádoby oplétali drátěnými oky tak, že se mohly dále používat. Vyráběli také další pomocníky do domácnosti – naběračky a pařáky na knedlíky, podložky pod hrnce a žehličky. Nejoblíbenější věci byly pastičky na myši. Vyráběli také hračky pro děti. Po 1. světové válce drátenické řemeslo trochu zanikalo. Vliv na to měl především počátek průmyslové výroby. Po 2. světové válce drátenické řemeslo téměř vymizelo, teď se sice vrací, ale již jen jako řemeslo dekorační.

V naší drátenické dílně si můžete vyzkoušet odrátovat kamínek, motýla, čtyřlístek a ti šikovnější a trpělivější možná i kytičku.

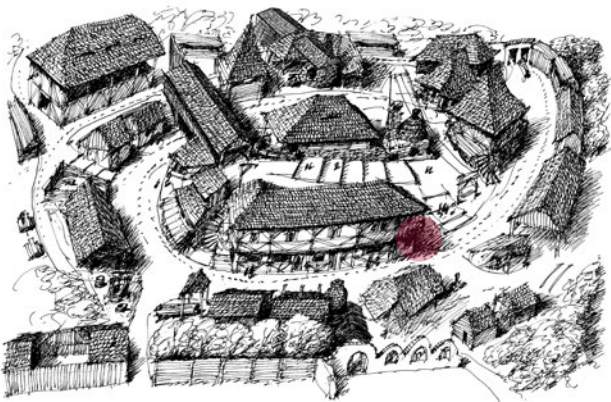
BROUŠENÍ KAMENŮ

s množstvím nepravidelných a nahodile orientovaných břitů. Ruční broušení patří

Broušení je technologie obrábění, při níž se materiál ubírá tvrdým brusivem (práškem, kotoučem ap.)

mezi nejstarší způsoby. Brousit lze i ty nejtvrdší materiály a při strojovém broušení lze dosahovat vysoké přesnosti a velmi kvalitního povrchu. Nejstarší nálezy šperkových kamenů a jejich opracování na našem území pocházejí přibližně z 2. až 4. století př. n. l. Safíry z Jizerských hor byly v minulosti proslaveny svojí vysokou

kvalitou. V této době je ve světě nejznámější vltavín a český granát.

V Centru řemesel se brousí a zpracovávají kameny z českých nalezišť v Jizerských a Krušných horách. Převážně se jedná o acháty, jaspisy a jiné drahokamenné odrůdy křemene.

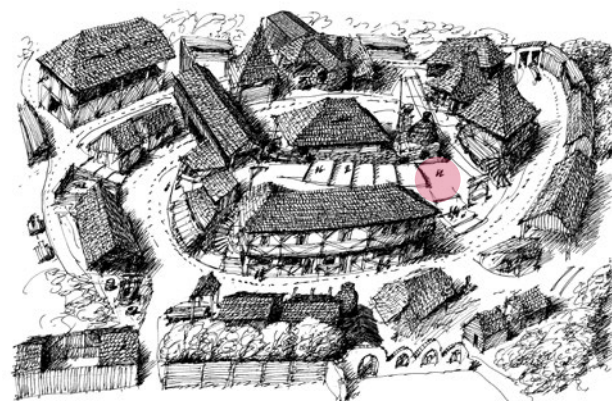
OTEVŘENÉ DIVADLO

**KAŽDOROČNĚ ZVEME DO CENTRA
ŘEMESEL NEJZAJÍMAVĚJŠÍ ČESKÉ
DIVADELNÍ SOUBORY. MOŽNÁ Z NAŠICH
PŘEDSTAVENÍ A SOUBORŮ, KTERÉ
U NÁS VYSTUPOVALY, ZNÁTE KOŇMO,
KEJKLÍŘE VOJTU VRTKA, ORCHESTR
PÉRO ZA KLOBOUKEM, STUDIO
DELL' ARTE NEBO TEÁTR PAVLA ŠMÍDA.**

Tato divadla, kejkliře, hudební, žongléřská a jiná vystoupení, spojuje jedno jméno – Pavel Šmíd. Impresário, produkční, příležitostný herec, komediant, kulisák, řidič a všenicuměl. V kulturním světě působí od roku 1999, kdy začal spolupracovat s Divadlem Víti Marčíka jako produkční. Sám se také vydal cestou divadla jednoho herce s vlastním

autorským projektem Pohádka z budíku. Pavel Šmíd od roku 2014 hraje také s Divadlem Koňmo, spolupracuje se Studiem Dell' Arte, připravuje novou inscenaci s kejkliřem Vojtou Vrtkem. V roce 2002 vznikl projekt Komedianti, v němž se všechna divadla spojila, a hlavně v letní sezóně jezdila po celé naší zemi s programem spojujícím divadlo, žonglování a muziku (největším společným počinem bylo komediantské zpracování Romea a Julie.).

Pavla Šmída uvidíte hned první sobotu letošní sezony v našem Centru řemesel, kam přiveze příběh o hledání krále všech větrů.

V roce 2016 jsme Pavla Šmída trochu vyzpovídali:

Jak v dnešní, elektronické době plné mobilních telefonů, tabletů a virtuálních realit vlastně vypadá kočovné divadlo?

Divadlo musí zůstat stále stejné, nedokonalé, budící fantazii u dětí i dospělých. Nejvíce jsem si to uvědomoval u Víti Marčíka, se kterým jsem měl možnost patnáct let spolupracovat. V nedokonalosti, ve starých a nefunkčních věcech nacházet krásu. Jako produkční jsem také svázán světem internetu, mobilů. O to větší radost mi dělá hrát divadlo, utéct do jiného světa. Pro mě vypadá kočovné divadlo stále stejně jako před „elektronickou dobou“.

Co se změnilo oproti staletí trvající tradici kočovných komediantů?

Možná si budu trochu odporovat oproti

první odpovědi. Ale změnilo se hodně. Když jsem v roce 2001 jel na první zájezd do Španělska na měsíc, měl jsem doma šestitýdenního syna a byl jsem ve spojení s rodinou dvakrát přes krátký hovor. Teď, když vyje- deme s divadlem, jsme v neustálém spojení – telefonicky, přes Facebook... Určitě je to dobře, ale na druhé straně cítím, že čím dál tím více ztrácíme schopnost žít přítomný okamžik. Možná i to je důvod, proč moje nová inscenace je o času. O pospíchání, nestíhání, loudání a odkládání. Neumíme žít včas. A v životě kočovných komediantů to takto prožíváme.

Soubory, se kterými spolupracujete, se do našeho Centra řemesel v Ostré vracejí opakovaně a mají úspěch.

Jak váš projekt Komedianti funguje?
Projekt „Komedianti“ vlastně již neexistuje. V roce 2013 jsme skončili v sestavě s Víťou

Marčíkem, Vojtou Vrtkem, orchestrem Péro za kloboukem. Minulý rok jsme projekt obnovili v pozměněné sestavě, ale zjistili jsme, že už má každé divadlo tolik svých aktivit, že nejsme schopni závazně jezdit letní sezónu společně. Navíc to byl na nás dost velký projekt a tím i finančně náročný pro pořadatele. Takže jsme společné hraní v letošním roce zrušili. To však neznamená, že nejsme schopni se sejít a udělat program spojujícím divadlo, kejklíře, muziku. Jen už nemáme společnou inscenaci.

Co chystáte na další sezónu?

Já osobně připravuji s Vojtou Vrtkem nové vánoční představení Zpátky do betléma, které budeme hrát v prosinci. S Divadlem Koňmo máme pozvánky na tři festivaly do Španělska s inscenací Vyprávění starého vlka. Na další festivaly se chci přihlásit a to i s mou novou hrou Pohádka z budíku.

Pomalou dopisují scénář k nové pohádce a doufám, že se brzy pustíme do nové inscenace s Divadlem Koňmo. Plány jsou, doufám, že bude čas a síla je realizovat.

TEÁTR PAVLA ŠMÍDA

po více jak patnácti letech, ve kterých hrál jako host v jiných divadlech (aktuálně například v představení Vyprávění starého vlka – Divadlo Koňmo), vznikla inscenace autorská, jednoho herce – Pohádka z budíku. V lednu 2016 mělo v Českých Budějovicích premiéru jeho představení o dvou bratrech – Pospícháčkovi a Loudáčkovi, kteří se vydali na dobrodružnou cestu za Časem, aby se ho zeptali, jak to s ním vlastně je.

www.teatr.cz

Termíny vystoupení:

28. 4., 16. 6., 14. 7.

OTEVŘENÉ DIVADLO

KOŇMO

je kočovná divadelní společnost, která vznikla v létě 1994. Koně si místo před vůz dali do názvu a vyrazili škodovkou do kraje hrát divadlo pro děti i dospělé. Společnost připravuje představení pro děti i dospělé, koncertuje, performuje a mysti kuje. Za více jak dvacet let svého působení odehrála představení po celé České republice, na Slovensku, Polsku, ve Španělsku, v USA. Divadlo hostovalo na mnoha festivalech u nás i v zahraničí.

www.konmo.cz

Termíny vystoupení:

21. 7., 8. 9.

ORCHESTR PÉRO ZA KLOBOUKEM

je zaručeně autentický pouliční šramlband, reprodukující s nebývalým nasazením kdykoli a kdekoli letité evergreeny, písňe lidové či zlidovělé, melodie klasické, jakož i skladby z vlastního šuplíku. Produkce stává se obyčejně představením, kde divák nezřídka kdy je jeho nedílnou součástí.

Termíny vystoupení:

23. 6., 7. 7., 22. 9.

STUDIO DELL' ARTE

je velmi exilním divadelním souborem, pohybujícím se na pomezí loutkového a alternativního divadla a činohry. Od roku 1990 vytvořili přes 25 autorských inscenací, z nichž 16 stále hrají. Hráli po celé Evropě i v USA. Ročně odehrají více jak 180 představení pro dětské i dospělé publikum.

Termíny vystoupení:

5. 5., 28. 7.

VOJTA VRTEK A KEJKLÍŘSKÉ DIVADLO

je jedním z nejlepších českých kejkliřů a komediantů. Působil v divadle Continuo, Studna, v projektu Komedianti, účinkoval v Národním divadle v představení „Braniboři v Čechách“, vystupoval pro prince Charlese, při jeho návštěvě v našich zahradách. Jeho představení O kouzelné kuličce, aneb jak Vojta k šikovnosti přišel, získalo cenu dětského diváka (cena Vojty Šálka) na festivalu Dítě v Dlouhé. Nyní hraje představení Ať žije Kocourkov, Don Quijote z Doudleb, Kabinet létajících úžasností a Velká cirkusová pohádka.

Termíny vystoupení:

19. 5., 4. 8., 29. 9.

Také s Vojtou Vrtkem jsme si povídali nejen o pouličním kejkliřství, žonglování a trenýrkářích současného divadla

Jak jste se vlastně ke kejkliřství dostal?

Kdysi jsem potkal jednu ženu, která provo-

zovala historický šerm. Říkal jsem si: přece tam nemůžeš chodit sama, a tak jsem začal na šerm chodit s ní. Dalšími cestičkami osudu jsem pak začal žonglovat v další skupině a asi rok jsem se dokonce historickým šermem živil. Souběžně s tím jsem i žongloval a přes žonglování byla cesta k divadlu více méně jasná.

Jak v současné době vystupujete: v nějaké skupině, nebo máte jen vlastní představení?

Ted' zrovna to mám vyvážené: někdy jezdím sám, ale pár věcí mám i s kolegou. Zrovna sem, do Botanicu, jezdí také Víta Marčík nebo kapela Péro za kloboukem. Naše parta je docela propojená, už dlouho takhle společně děláme žonglování a divadlo.

Jezdíte víc po Čechách nebo vystupujete i v zahraničí?

Bývala léta, kdy jsem jezdil hodně venku,

ale teď spíš v Čechách. Nejsem příliš jazykově nadán, takže se raději držím doma. V cizině byl dřív poměrně hlad po loutkářích nebo šermířích, ale pryč je ta doba, kdy se ven takhle jezdily vydělávat peníze. Já jsem toho ale projel tolik, že dneska jsem rád, že nemusím jezdit nikam daleko.

Jak připravujete svoje vystoupení?**Každý rok vznikají nová?**

To je strašně složité. U žonglování jsou jednotlivé kusy postavené na technice a vymýšlet k tomu věci okolo je někdy dost složité. V tomhle ohledu je jednodušší udělat divadlo, scéna se postaví a hraje se... Možná i proto v posledních letech dělám víc to divadlo. Stavím dům, takže jsem neudělal nic nového, protože mi nezbývá energie. Ale loni jsem připravil zvláštní představení – Pohádky z budky, které se odehrávají se v dřevěné kadibudce. Rok předtím jsme s kolegou dělali Dona Quijota.

Co je těžší: hrát pro děti nebo pro dospělé?

To se nedá tak říct, někdy mě baví hrát pro děti, jindy pro dospělé. Někdy jdu na plac s tím, že to bude těžké a stane se, že se mýlím, a představení se vydaří. Ale většinou když jdu na plac, poznám, jak by to eventuálně mohlo dopadnout.

Do zahrad Botaniku jezdíte pravidelně a na Historických slavnostech máte stále publikum...

Letos jsem tady docela často a jezdím sem rád. Je tu velké jeviště, lidi dobře vidí... Nemám rád různé městské slavnosti, kde je

vstup zdarma. Tam divadlo lidé kolikrát ani nechtějí vidět. Mám teorii, že když člověk musí překonat nějakou překážku, víc si toho váží. Nejlepší diváci jsou někde na hradě, kam se nedá dojet autem. A k tomu třeba lije jako z konve.

Přibližte nám, jak to dnes v pouličním a dětském divadle funguje.

V posledních letech se vyvojili lidi, kterým říkáme trenýrkáři. To jsou různé agentury, které si najmou lidi, někdy třeba i učitelky mateřských školek, poskládají představení do jednoho kufru a jedou. Jasně,

že někdo třeba udělá z kufru perfektní představení... ale trenýrkáři v mateřských školkách to nejsou.

Co chystáte na příští rok? Kde vlastně berete inspiraci pro nová představení?

Příští sezónu bych chtěl udělat nové „házecí“ představení a s kolegou chystám ohňové představení. Pro žongléřská představení mne občas samotného něco napadne. Jako mají muzikanti své „standardy“, jsou takové i pro žongléry. A stejně jako muzikanti, i já si můžu v daném představení zaimprovizovat a pak je zase pokaždé jiné.

Jaká je v žonglování nejvyšší meta? Je to počet najednou házených předmětů?

To ani ne, protože žonglování je spousta druhů. Když se někdo soustředí na jednu konkrétní věc, dotáhne ji tak daleko, že je prostě nejlepší. V žonglování to má každý jinak: pro někoho je to sport, pro jiného víc divadlo. Znam žongléry, kteří před publikum nikdy nevyjdou a házejí toho tolik, že kam se na ně hrabu. Pro mě počet věcí ve vzduchu není rozhodující. Víím, že hážu málo a ve svém věku to o moc dál nedotáhnu. Člověk, který chce dostat do vzduchu třeba jedenáct kruhů, nemůže dělat nic jiného. Já navíc nemám představení postavená na tom, abych přidával další předměty, ale na divadelním způsobu podání.

Potkává se svět pouličního divadla s cirkusovým? Mají něco společného?

Pár cirkusáků znám a mám cirkusy rád. Ale cirkusy jsou zvláštní svět sám pro sebe. Tím, že jsem dělnického, nikoliv cirkusového původu, mezi sebe mě jen tak nepustí. Navíc já jsem do svých pětadvaceti let pracoval v továrně a k pouličnímu divadlu jsem přišel vlastně dost pozdě. Vlastně cirkus a pouliční divadlo jsou různé světy.

DIVADLO VÍTI MARČÍKA

RÁDI BYCHOM VÁS POZVALI DO POHÁDKOVÉHO SVĚTA VÍTI MARČÍKA, UMĚLCE A DIVADELNÍKA, KTERÝ JE V NAŠEM CENTRU ŘEMESEL ČASTÝM HOSTEM. MOŽNÁ JSTE VY A VAŠE DĚTI VIDĚLI JEHO BAJAJU, NEBO ŠÍPKOVOU RŮŽENKU... ALE NENÍ TO JEN VÍTA MARČÍK STARŠÍ, ALE CELÁ JEHO ROZVĚTVENÁ DIVADELNICKÁ RODINA, KTERÁ ROZDÁVÁ RADOST NEJEN PO NAŠÍ ZEMI, ALE I V ZAHRANIČÍ. VÍTA MARČÍK JE KOMEDIANT A KLAUN V PRAVÉM SLOVA SMYSLU. S RADOSTÍ HRAJE ZNÁMÉ PŘÍBĚHY TAK, ABY POBAVIL PUBLIKUM. VŠECHNO, CO ŘÍKÁ A HRAJE, JE PRAVDOU PRAVDOUCÍ, PROTOŽE TO PŘEDVÁDÍ POTULNÝ KOMEDIANT.

Víta Marčík, vlastním jménem Vítězslav Marčík, (* 1. května 1963, Gottwaldov, dnes Zlín) je čelní představitel a zakladatel alternativního divadelního spolku Teatr Víti Marčíka, kde působí jako scenárista, herec, režisér a hudebník. Původním povoláním je elektrikář. V roce 1981 ukončil Učňovskou školu Tesla v Rožnově pod Radhoštěm. Vystudoval také lidovou konzervatoř v Ostravě. Je ženatý, s manželkou Evou mají šest dětí. Rodina žije Drahotěšicích. Každoročně vystupuje také v našem Centru řemesel v Ostré.

Marčíkovi jsou rodinné divadlo žijící na statku v Drahotěšicích, s poštou a policejní stanicí v Hluboké nad Vltavou. „A i když často hrají a jsem na jevišti sám, tak bych bez své ženy, dětí a teď i zete, vnoučat, snachy

a babiček, jedna s námi bydlí a občas i hraje, i bez táty a tchána (oba jsou už mrtví), ale i našich přátel a známých, hrát prostě nemohl“ říká Víta Marčík. Víta není ani vyučený herec ani loutkoherec, ani scénograf nebo muzikant a už vůbec sám sebe nepovažuje za umělce. „To slovo mě dost uráží,“ říká k tomuto označení a sám sebe označuje za „zjev z jižních Čech“. „To se mi líbí, i když jsem Moravák. Asi jsem vypravěč, který často lže. Ale lžu kvůli vám, protože kdybych mluvil pravdu, tak mi nevěříte. Ale popravdě, a to vážně nelžu, bych si nejvíc přál být „komediant Boží“. Komediant Boha, který nemá tvář ani jméno a o kterém dohromady nic nevím, jen to, že nás všechny neskutečně miluje,“ charakterizuje sám sebe.

A jak to vidím já? Jsme především rodina. Velká, komediantská. Víta, manžel a táta, po pár letech poctivé práce v Tesle Rožnov společně se mnou a našimi dvěma dětmi opustil svůj domov na Moravě, aby se mohl plně věnovat divadlu. Tak naše rodina v roce 1991 přesídlila do jižních Čech. A po 22 letech se dá říct, že už tady zakořenila, rozrostla se o další potomky, takže už čítá 14 osob (2 babičky, rodiče, 3 dcery, 3 synové, zeť, snacha, 2 vnučky). A všichni, více či méně, rádi či neradi, přímo či nepřímě žijí divadlem. To (divadlo) většinu z nás živí, ovlivňuje náš čas, naše společné chvíle. A také každý z nás nějakým způsobem ovlivňuje to, jakým směrem ta či ona pohádka nebo hra „půjde“, jak a v co se vyvine. Tím, co žijeme – jak a co právě prožíváme, o čem přemýšlíme, o čem spolu diskutujeme, s čím si hrajeme a zahráváme... Jsme rodina, která žije divadlem, a divadlo, které žije rodinou, popisuje Vítova žena Eva Marčíková starší.

Rozhovor s Vítou Marčíkem

Výprava všech vašich představení je vždy velmi zajímavá. Je to jednak artefakt a zároveň do značné míry i technická záležitost, je to vždy jak po výtvarné a koncepční stránce, tak po té technické vaše dílo?

Rozhodně nejsem technický typ, ale ty nápady moje jsou. Scénografie mě velmi baví, když nevím, jestli se o ní v mém případě dá mluvit. Mám rád objekty, ucelené věci a z toho moje scéna většinou vychází, když si s ní pak hraju. Většinou napíšu scénář a pak přemýšlím o tom, v čem bych to mohl hrát. Pro mě je zásadní příběh. Velmi mě baví vyprávět, ale lidé, když přijdou na divadlo, tak se chtějí i dívat. Už nejsme zvyklí a ochotní pouze naslouchat.

To znamená, že scénografie pro vás není důležitým prvkem hry, ale spíš nástrojem, kterým se snažíte svůj příběh zpřístupnit divákovi?

Ano, je to tak. Snažím se kulisy dělat většinou jednoduše, aby nebyly na překážku příběhu. Jednou jsme dělali Letecké divadlo, které je o bláznivém promítači filmů, jenž ty filmy sám dovypravuje. A tam byla kulisa velmi promyšlená, složitá a efektní. Ale pak mi najednou došlo, že je to tak komplikované a náročné na prostor i peníze, že se to vlastně nehodí k mému stylu vyprávění. Zjistil jsem, že stejného a mnohdy lepšího efektu dosáhnu, když o té věci povyprávím a ona se odehraje v představách lidí, než abych jim ji složitě zprostředkoval. Je to o druhu divadla a přístupu k němu. Pro mě je přirozené vyprávění. Jsou jiná divadla, která

dělají zase naopak jenom obrazy a dělají to nádherně, já ale raději kecám.

Sám říkáte, že nejste technický typ, ale některé z vašich scénografií jsou technické, takže s výpravou vám někdo pomáhá?

Vždycky mi někdo pomůže. Labyrint světa vznikl tak, že jsem udělal model, ale velkou část té technické stránky realizace dělal pan Krejčík, starý zámečník od nás z vesnice. Ta práce s ním byla úžasná. Někomu musím své vize a potřeby složitě vysvětlit a kreslit a on se jen podíval a už věděl, jak na to, a domluva s ním byla velice jednoduchá. I proto mě baví řemeslníci, co svou práci umí. Pracovat s každým, kdo něco umí, je vždycky zážitek.

Jak volíte náměty svých představení?

Většinu repertoáru totiž tvoří vašim způsobem pojaté, ale obecně známé příběhy. Je to pravda, hraju Bajaju, Šípkovou Růženku, Cyrana, Romea a Julii, Mysteria Buřta nebo Komenského Labyrint světa a další známě věci. I když někdy je člověk překvapený, že opravdu všichni znají jen název, s příběhem je to mnohdy horší. Tyto náměty jsou pro mě příjemné v tom, že diváci jej v podstatě znají, a proto mohu v původním příběhu dělat spoustu odboček a zastavení, které mám hrozně rád, a pak se zase bez problémů vrátit k původní dějové lince. Známý námět je pro mě materiál, na kterém mohu dobře stavět

a vytvářet na něm druhý příběh, o který mi jde. Vždycky pomocí nějakého příběhu vyprávím o tématech, která jsou pro mě důležitá. U Šípkové Růženky je to odpuštění a láska, Bajaja je také o lásce. Takové nějaké zdánlivě jednoduché poselství je to, kvůli čemu já na jevišti dělám všechny ty skopičiny. Pokud něco přidávám do příběhu, který všichni znají, tak se v něm neztratí a já si toho mohu daleko víc dovolit.

Nemáte v repertoáru žádnou čistě autorskou hru?

Něco, co by bylo kompletně mé, bez cizího námětu, tak takové představení zatím

nemám. Ale mám teď rozpracované Pohádky pro dědky a babky, ale vlastně ještě nevím, jestli se to bude jmenovat zrovna takto. Baví mě personifikace a s tou si hraju. Zosobňuji život, smrt, strach, hrdinství, pravdu a lež a z toho vznikají krátké příběhy. Já je nazývám pohádkami, protože nejsem ani filozof, ani teolog. Vytvářím příběhy a na nich chci ukazovat svůj pohled na některé věci. Velmi mě baví, ale ještě nevím, jak to bude vypadat na jevišti. Ty příběhy jsou krátké a pro mě velmi silné. Přemýšlím o tom, jestli to budu hrát jako klasické divadlo, anebo jestli to budu jen vyprávět a hrát do toho muziku.

Věříte, že takové pohádky pro dospělé budou úspěšné?

Já v to doufám a věřím. I když nedávno se mi stalo, že mi paní dramaturgyně řekla: „My bychom od vás chtěli večerní představení, ale hlavně ne nic na zamyšlenou.“ Hlavně aby to prý bylo radostné a veselé, smutku a těžkých věcí prý lidé mají až dost. Já si uvědomuji, že toho máme dost, ale pak přijdeme domů, zapneme si televizi a chceme se bavit a veselit co možná nejjednodušším způsobem, ale tím si neulevíme. To je, jako když je chlap ve špatné náladě a jde se večer do hospody opít a myslí si, že si uleví, to je ale falešná představa. Naopak, lidi by měli víc přemýšlet o tom, proč je jim blbě. Každý den se nám děje něco, co nás trápí, ale my se nad tím nezamyslíme a raději se jdeme bavit. To ale podle mě není cesta. Často by přitom stačilo jen se zastavit, zamyslet se nebo si promluvit o tom, co se děje, aby nám mohlo být lépe. Proto si myslím, že i divadlo by v sobě mělo mít něco hlubšího a nutit nás přemýšlet. To je totiž cesta, jak být šťastnější.

„MYSLÍM SI, ŽE I DIVADLO BY V SOBĚ MĚLO MÍT NĚCO HLUBŠÍHO A NUTIT NÁS PŘEMÝŠLET. TO JE TOTIŽ CESTA, JAK BÝT ŠTASTNĚJŠÍ.“

www.vitamarcik.cz

Termíny vystoupení:
9. 6., 11. 8.

DIVADLO JÁ TO JSEM

Dalším z projektů rodiny Marčíkových je potulné loutkové divadlo Já to jsem, ve kterém se Vám představí Jaroslav Marčík s Evou Marčíkovou mladší.

www.jatojsem.cz

Termíny vystoupení:

12. 5.

KOMEDIANTI NA KÁŘE

pouliční scéna dvojice kejklířů a komediantů.

Oba se svou károu naloženou loutkami i kejkllováním objíždí štace u nás i dále za hranicemi. Žonglují, hrají pohádky i poučná představení. Vše pro malé i velké, uvnitř i venku, nahoře i dole. Představení v sobě

spojují prvky žonglérské i divadelní. Hrajeme s loutkami i bez nich. Žonglujeme se vším možným i nemožným, s ohněm i bez něho, ve dne i v noci. Ve svých představeních se vždy snaží zaujmout nejen děti, ale pobavit i jejich rodiče.

www.komediantinakare.cz

Termíny vystoupení:

26. 5., 30. 6., 1. 9.

MALÉ VELKÉ DIVADLO

Brněnské divadlo, které hraje pro radost dětí i dospělých, v hlavní roli s Radkou Blatnou.

www.malevelkedivadlo.cz

Termíny vystoupení:

18. 8.

BÁŘINOV TOULAVÉ DIVALO

Bára Novotná se toulá svými „dřevěnými kolgy“ po Čechách a pro naše diváky zahraje pohádku O statečné Margitce.

www.barinotoulavedivadlo.cz

Termíny vystoupení:

15. 9.

SVĚT BOTANICUS | číslo 30 | CENTRUM ŘEMESEL

Pravidelně vydává Botanicus, spol. s r.o.

Editor | Radek Váňa I Idealab

Redakční spolupráce | Dana Hradecká, Blanka Hotovcová, Petra Novotná

Foto | Iveta Kopicová

Grafika | Tereza Čermáková I Idealab

Kontakt | klub@botanicus.cz

Navštivte www.botanicus.cz, kde najdete všechna čísla časopisu volně ke stažení.

Přidejte se k nám na Facebooku.

© 2018 Botanicus, spol. s r.o. Všechna práva vyhrazena.

www.botanicus.cz

Svět **botanicus**
je svět rostlin

HORTUS BOTANICUS APOTHICUS